

Beyond hetero

Anette Thulin
Examensprojekt HDEX10, 15hp

*Högskolan för Design och Konsthantverk vid Göteborgs universitet.
Konstnärligt kandidatprogram i design, 180hp.*

2015-05-24

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1-2
2. Genomförande.....	3-5
3. Resultat.....	6
4. Reflektion.....	7-8
5. Källförteckning.....	9-10

Inledning

Jag är född år 1986 i Göteborg och jag har under min uppväxt där sett HBTQI-kulturen växa fram. Det här arbetet handlar om att utforma smycken riktade mot och/eller för den kulturen.

HBTQI är ett samlingsnamn för homosexuell, bisexuell, transperson, queer och intersexuell.

Enligt RFSL's begreppslista beskrivs dem såhär:

Homosexuell: en person som kan bli kär i eller attraherad av personer av samma kön.

Bisexuell: en person som kan bli kär i eller attraherad av en person oavsett kön.

Transperson: ett paraplybegrepp för personer som genom sina könsuttryck och/eller könsidentiteter avviker från könsnormen. Till exempel kan det vara transvestiter, transgenderister, dragkings/ dragqueens, transsexuella, intergender. Transpersoner kan också välja att inte definiera sitt kön alls. Det hänger istället ihop med personens könsidentitet och könsuttryck och hur dessa relateras till personens biologiska kön. Att vara transperson har inte något med personens sexuella läggning att göra.

Queer: Ett brett begrepp som kan betyda flera olika saker men i grunden är ett ifrågasättande av heteronormen. Många ser sin könsidentitet och/eller sin sexualitet som queer. Queer kan innebära en önskan att inkludera alla kön och sexualiteter eller att inte behöva identifiera/definiera sig.

Intersexuell: Ett stort antal olika tillstånd och diagnoser samlas under detta begrepp. Kortfattat en person med ett medfött tillstånd i vilket könskromosomerna, könskörtlarna (testiklar eller äggstockar) eller könsorganens utveckling är atypisk. "Inter" betyder "mellan" på latin och "sexus" betyder "kön". Intersexuell betyder således "mellan könen".

Mina upplevelser är att precis som med allt i samhället så existerar patriarkala strukturer även i HBTQI-världen. Detta gör att manlig homosexualitet blir normen i HBTQI, vilket i sin tur påverkar samhällets syn på kulturen och gör att delar i kulturen fortfarande behöver kämpa för att bli accepterade och för att få ta plats i samhället. Regnbågsflaggan som skall vara en symbol för hela kulturen tenderar på grund av detta att bli kallad gayflaggan och representera till stor utsträckning kulturens norm. I och med detta så upplever jag regnbågsflaggan och dess färger som bitterljuv. När jag ser regnbågsflaggan vifta i flaggstångarna längs Avenyn varje år i juni under West Pride så fylls jag med glädje och stolthet att kulturen idag får ta den platsen i samhället som den gör, något som för 40 år sedan inte kunnat tänkas. Men jag känner också frustration för det som ännu behöver förbättras. Jag, som lesbisk kvinna tillhör

till viss del normen, men jag kan inte identifiera mig med bilden av normen som utstrålas till samhället. Det är en stark bild av en homosexuell man som lyssnar på schlager. Jag vet också att många homosexuella män inte heller kan identifiera sig med den bilden trots att de själva tillhör normen. Ett exempel på detta är gayklubbarna i Göteborg. Gretas och Bee Bar för att nämna dom största. Majoriteten av besökarna är män och förekommande är schlagermusiken. Det finns näst intill inget lättillgängligt alternativ för oss andra i kulturen som inte är schlagerfantaster och det finns inget lättillgängligt alternativ som sätter våra identiteter i fokus. Självklart finns det symboler för de kategorierna i HBTQI som är underrepresenterade, exempelvis transsymbolen och kvinnotecknet. Enligt mig så räcker dock inte det. För om samhället till exempel inte har mångfald av personer i media eller om till exempel transpersoner inte har ett café eller en pub att gå till som är utsedda för just dem så är det svårt att känna gemenskap och kunna identifiera sig med andra. Därför blev det viktigt för mig att framhäva andra kategorier och att visa på personer som representerar annat än normen.

Genomförande

Jag tror att alla i HBTQI-kulturen äger någon form av smycke eller accessoar med kulturens främsta symbolik: regnbågens färger. Jag likaså. Men jag finner mig själv inte använda dessa utöver tillfällen såsom prideparaden. Jag märker att efter år av deltagande i kulturen så räcker inte enbart symboliken till för att jag ska bära smyckena som finns tillgodo. För att ringa in vad detta beror på så tittade jag först närmare på utbytet av HBTQI-smycken på marknaden. Jag tittade även på och vägde dem emot tidslösa/klassiska smycken och vad som är trendigt just nu. Det jag såg var att i princip samtliga HBTQI-smyckena som finns för kulturen hade samma uttryck, och stack ut i material, färg och till kvalitet. Förekommande är färgade plastpärlor eller symboler med innebörd för kulturen i plätterad metal på läderband eller som pin. För mig kommunicerar smyckena merchandise med ens favoritband som man köper efter en konsert - en marknad med hög igenkänningfaktor för dess olika "standarder" och uttryck. Standarden för dessa merchandise-artiklarna appliceras även på objekt som ska positivt bidra till kampen för något, till exempel "fuck cancer"-armbanden. Trots att det fortfarande finns en kamp för HBTQI-kulturen så tycker jag att det behövs snygga och kvalitativa alternativ. Min upplevelse är att HBTQI-smyckena kommer till sin rätt i HBTQI-sammanhang eller möjligtvis i vardagen, men att jag saknar alternativ när man vill kunna bära budskapen i övriga sammanhang.

Trots att jag själv är en del av kulturen och i och med det redan besitter kunskap om den, så behövde jag ändå få en fördjupning i historiken. Jag behövde skapa mig en rättvis helhetsbild av kulturen och därigenom få andra perspektiv. Jag gjorde det genom att läsa via internet, böcker, tittade på filmer relaterade till ämnet och granskade symboler för kulturen, exempelvis (se bilaga) lambda, kvinnotecknet, triangeln, dubbelyxan, likamedtecknet. Eftersom jag ville utforma smycken som är snygga och inte enbart tilltalar till dess symbolik så började jag experimentera med och utforska ordspråk och materialmöten. I mitt experimenterande så använde jag mig även av de redan befintliga symbolerna. I det här utforskandet så började jag ifrågasätta vad en symbol är. Kulturens historik framgav viktiga händelser och avgörande förändringar för kulturen. Det var milstolpar och personer. Exempel: 1979 gjorde RFSL en ockupation mot socialstyrelsen om att ta bort homosexualitet som en sjukdomsdiagnos i Sverige. Barbro Westerholm som då var ny generaldirektör i socialstyrelsen tog till sig det och imon några månader var sjukdomsdiagnosen borta. 1951 var Allan Hellman (som var RFSL's förgrundsfigur) den första utkomna homosexulla någonsin i svensk media. 1969 gjorde polisen i

New York ännu en razzia mot gaybaren Stonewall men denna gången slog HBTQI tillbaka. Denna händelsen var början till HBTQI-personers acceptans i samhället som smittade av sig till resten av världen. 1998 ställde Elisabeth Ohlsson Wallin ut sin fotoutställning "Ecce Homo". Utställningen uppmärksammade kampen för kristna HBTQI's rättigheter och turnerade i två år. 500 år f.kr levde poeten Zappho på ön Lesbos. Hon sägs ha skrivit om kärlek mellan kvinnor och det är där ordet lesbisk härstammar ifrån. Jag tycker att detta också är symbolik för kulturen då det bidrar till att relatera till identitet och att känna gemenskap. Jag kände att det var viktigt att framhäva symbolik i form av personer som är samtida men jag saknade fortfarande en opartisk uppfattning om HBTQI i samhället. Jag utformade då ett frågeformulär som både HBTQI och heteropersoner fick svara på. Sammanställningen av mitt frågeformulär gjorde det klart för mig att min uppfattning om sättet HBTQI speglas utåt stämde i stor utsträckning.

Min bild är att samhället ser kulturen som glad och käck, det är glitter och glamour, samt frid och fröjd. Bilden speglar näst intill enbart en kategori i HBTQI: "schlager-bögen". Denna slutsatsen stärkte vikten av att framhäva andra delar av HBTQI. Jag valde att lyfta lesbianism, transpersoner, en annan bild av hela HBTQI som helhet och/eller en annan bild av den homosexuella mannen. Utifrån detta kom jag fram till att jag ville göra smycken med tre personer som jag upplevde representerade HBTQI-rörelsen idag.

Jag har valt att Beatrice Eli ska representera lesbianism. Hon är en svensk popartist. Som de allra flesta låtarna man hör dagligen på radion så handlar även hennes låtar om livet och kärlek men i detta fallet om lesbisk kärlek. Genom hennes musik så uppmärksammar hon samt för kampen för kvinnors och HBTQI's rättigheter.

Jag har valt att Saga Becker ska representera transpersoner. Hon skrev för bara några månader sedan historia, när hon som första transperson någonsin blev nominerad till och vann priset Guldbaggen 2015 för huvudrollen i filmen "Någonting måste gå sönder". Sedan dess har hon varit aktuell i media och blivit omtalad internationellt.

Jag har valt att Lars Gårdfeldt ska representera den homosexuella mannen som inte tillhör stereotypen i HBTQI och/eller en annan bild av hela HBTQI. Lars är HBTQI-aktivist som har varit med och drivit igenom lagreformer för HBTQI i Sverige. Bland annat rätten till samkönade

äktenskap och lesbiskas rätt till insemination inom offentlig sjukvård. Lars är även präst, Riksdagskandidat för Feministiskt Initiativ och genusföreläsare.

Jag tycker att alla tre fyller ett tomrum som saknas och behövs i media och i samhället idag.

Resultat

Jag valde som sagt att symboliken i smyckena skulle vara porträtt av Saga Becker, Beatrice Eli och Lars Gårdfeldt. Dessa porträtt applicerade jag på halsband gjorda i mässing.

Min upplevelse är att porträtt skapar nyfikenhet där meningen är att berätta någonting. Jag tycker att detta gör halsbanden tillräckligt tydliga då de har en symbolik. Symboliken i sig bestämmer brukaren själv hur mycket den vill avslöja. Det faktumet ökar på så sätt halsbandets möjlighet att fungera i fler sammanhang då brukaren kan välja att inte blotta budskapet helt. De som porträtteras är dock tillräckligt framstående så att innebörden för symboliken naturligt kommuniceras.

Det var mot projektets slut som det växte fram att smycket skulle bli ett halsband. Det som avgjorde det hela var för att porträtten skulle synas tillräckligt så behövde de att ha en viss storlek vilket ett halsband, till skillnad från örhänge eller ring, tillåter. Jag tycker även att ett halsband kan fungera som ett smycke som står i fokus för sig självt men att det också fungerar till vardags.

Det viktiga med smycket var att porträtten skulle vara tillräckligt tydliga men även komplettera och väga lika tungt som resten av uttrycket i halsbandet. Därför beslutade jag att smycket skulle ha ett traditionellt utseende så att betraktaren läser in smycke vid första anblick men fortfarande blir nyfiken på porträtten. Jag valde också den ovala formen på grund av att även den förknippas med det. Det traditionella uttrycket fick även ta plats i val av material (metall) och teknik (etsning). Återigen för att skapa balans mellan smycket som helhet och porträtten i fokus. Detta kändes viktigt för mig på grund av att personerna ikonifieras och behöver då att smyckena ger ett äkta intryck, vilket i sin tur ger porträtten rättvisa. Jag valde mässing som material för att öppna upp till en större publik då jag tycker att den ger en känsla av exklusivitet och på samma gång ett vasst uttryck. Mässingen är återkommen i alla delar av halsbandet för att som sagt ge balans i uttrycket av porträtt och smycke som helhet. För att ge halsbandet genuinitet så lät jag det bestå av en 2 mm tjock mässningsplåt samt en grov ögla och kedja för att förstärka detta.

Reflektion

Det här projektet har verkligen varit en resa för mig. Min utgångspunkt var att göra smycken, men arbetet har till större delen bestått av fördjupning i samhällsstrukturer, normer och historisk fakta och det har i sin tur vidgat min uppfattning kring detta.

När jag bestämde mig för att arbeta med smycken riktade mot HBTQI-personer så förutsatte jag att jag själv, som är en del av HBTQI, redan besatt tillräckligt med kunskap om kulturen. Med den erfarenheten och kunskapen skulle jag genomföra mitt projekt men det framkom snabbt att jag även var tvungen att beröra och få förståelse om kulturens alla motpoler och historik. Jag har under hela arbetet behövt väga emot och jämföra fakta samt mina antaganden mot varandra.

När jag graverar in porträtt av personer i ett smycke så innebär det kanske att jag ikonifierar dem. Det var dock aldrig min medvetna tanke, utan jag ville skapa samhörighet genom att visa på jämlika. När min mening fram eller skapas det en barriär mellan dem som bär smycket och de som finns på smycket? Är detta något negativt? Jag tycker inte det. Genom att visa på samtida förebilder så skapas möjlighet till fortsatt inspiration. En synlig och befintligt röst samt styrka som kan träda i kraft när man själv saknar det. Jag tycker att det behövs. Hade det inte behövts så hade HBTQI-rörelsen fortfarande inte varit en kamp.

Jag har sett det här arbetet som ett skolprojekt och därav inte tittat på det i ett större perspektiv som till exempel i hur smyckena kommer att tas emot av kulturen och samhället. Då mitt syfte är att uppmärksamma underrepresenterade kategorier och genom det skapa större acceptans och lika villkor för kulturen så kan jag nu i senare skede föreställa mig att halsbanden kan vara en del av en kampanj för HBTQI.

Enligt mig så har vi människor en stor strävan att passa in och det ger oss bekräftelse på att vi är bra människor. Vi gör detta genom att följa normer och trender. Vi vill även framstå som "goda" människor. När någon bär "Rosa bandet"-pinen så gör den det för att stötta och uppmärksamma kampen men man gör det även för att säga något om sig själv. Man berättar för sin omgivning att man gjort något bra genom att köpa pinen och det i sin tur gör att man känner sig nöjd med sig själv samt bekräftad från sin omgivning.

Jag kan se halsbanden och dess budskap marknadsföras på liknande sätt och via det nå ut till en större publik/brukare. Skapa statusfaktor via en trend som stöttar HBTQI. Kampanjen

behöver nödvändningsvis inte enbart visa att man stöttar en kamp för något utan den kanske snarare marknadsförs på annat sätt. Det kan vara att man skapar samhörighet mellan HBTQI och övriga samhället. Belysa gemensamma nämnare i och utanför HBTQI och förhoppningsvis då så bär brukaren halsbandet för att visa en del av sin egna identitet, samt till att stötta kulturen. Kampanjens syfte blir att försöka riva muren mellan "vi och dem" och skapa ett "oss". Jag tänker mig även att en viss procent av alla intäkter från försäljningen av halsbanden kan gå till en organisation som kämpar för detta.

Jag har under min utbildning på HDK känt mig förvirrad över min roll som designer samt på vilket sätt/vilket område jag som designer ska arbeta med. Det här arbetet har gett mig klarhet och berikat mig som designer, samt som person. Projektet har tvingat mig att konfrontera situationer, diskussioner och ämnen som länge intresserat mig men som jag på grund av osäkerhet inte utforskat förens nu. Arbetet har också kombinerat många områden (i allmänhet och i en designprocess) som jag intresseras och fascineras av. Det här projektet har varit en givande utmaning som gett mig mer än bara ett resultat.

Källförteckning

<http://dropsofrainbow.se/products/pridesmycken>

<http://shop.qx.se>

https://www.etsy.com/market/lgbt_pride_jewelry

<http://www.efvaattling.se>

RFSL - Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter.

<http://www.rfsl.se/?p=108>

<http://www.rfsl.se/?p=413>

<http://www.rfsl.se/?p=987>

Stonewall Uprising (2010) [dokumentärfilm].

Seppänen Sterky, M (2005). *Kärlekens pris : en antologi om homofobi och heteronormativitet*. Göteborg: Göteborgs Stadsbibliotek. Bokförlaget Atlas.

Lundahl, P (1998). *Lesbisk identitet*. Göteborg: Göteborgs Stadsbibliotek. Förlag: Carlsson

Bolinder, B (2010). *Tusen systrar ställde krav : minnen från 70-talets kvinnokamp*.

Göteborg: Göteborgs Stadsbibliotek. Migra Förlag

RFSL. *Höra hemma*. produktion: *zie*, tryck: norra skåne offset, 2006 2:a upplagan. Göteborg: Göteborgs Stadsbibliotek.

Björk, D & Wallenberg, P & Wilson, R & Hemstad, T & Ingvarsson, S (2008). *Böggjävlar*. Göteborg: Göteborgs Stadsbibliotek. Bokförlaget Atlas.

Stenholm, S & Strömberg, C (2004). *Homofamiljer : guide i praktiska, juridiska och ibland absurda frågor för homosexuella som vill ha barn*. Göteborg: Göteborgs Stadsbibliotek. Bonniers.

<http://guldbaggen.se/nominering/saga-becker/>

TT Nyhetsbyrån (2015). Historisk Guldbaggevinst för Saga Becker. *Dagens Nyheter*, 27 januari. <http://www.dn.se/kultur-noje/film-tv/historisk-guldbaggevinst-for-saga-becker/>

<http://feministisktinitiativ.se/valstugan/riksdagen/lars-gardfeldt/>

http://larsgardfeldt.se/?page_id=1668

Marimba Roney (2014). Jag är ett politiskt statement. *SvD Kultur*, 2 november. http://www.svd.se/kultur/jag-ar-ett-politiskt-statement_4059879.svd

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Kamé>